

Menningararfurinn

Stefna um varðveislu og aðgengi

2020

I Formáli

Þær stofnanir mennta- og menningarmálaráðuneytisins sem fást við menningararfinn eru margar og ólíkar; söfn, stjórnsýslustofnanir, varðveislustofnanir og rannsóknastofnanir. Allar eiga stofnanirnar, á sinn hátt, að tryggja varðveislu menningararfsins með því að safna efnislegum og huglægum gögnum, auðvelda aðgang almennings að menningararfinum, kynna hann og gera hann aðgengilegan til rannsókna, svo nokkur dæmi séu tekin. Einnig sinna stofnanirnar allar stefnumótunarhlutverki á sínu sviði.

Veturinn 2019-2020 komu stofnanirnar sér saman um stefnu í málefnum menningararfs, sem hér birtist í styttri útgáfu. Í stefnunni er dregin upp framtíðarsýn og þau markmið sem vinna þarf að í sameiningu á næstu árum. Aukin samvinna, skýrari verkaskipting og efling málaflokksins í heild eru atriði sem meðal annars er mikilvægt að vinna að.

Stýrihóp um vinnslu stefnunnar skipuðu fulltrúar frá: Minjastofnun Íslands, Kvikmyndasafni Íslands, Landsbókasafni Íslands - Háskólabókasafni, Listasafni Íslands, Náttúruminjasafni Íslands, safnaráði, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, Þjóðminjasafni Íslands, Þjóðskjalasafni Íslands og mennta- og menningarmálaráðuneyti. Stýrihópurinn þakkar öllum þeim sem komu að gerð stefnunnar fyrir sitt framlag.

II Framtíðarsýn og hlutverk

1. Heildarmynd

Á myndinni hér að neðan má sjá niðurstöður stefnumótunarinnar settar fram á myndrænan hátt.

2. Framtíðarsýn

*Þjóð sem þekkir, skilur og virðir arfleifðina,
lífir hana á hverjum tíma og
miðlar henni til komandi kynslóða*

3. Hlutverk

Í hlutverkinu felst meginkjarninn í starfi þeirra stofnana sem sameiginlega, en hver á sinn hátt, fást við menningararfinn. Af hverju eru þær til og hver er aflvakinn að baki starfsemi þeirra? Hver eru markmiðin á hverjum tíma? Hverju má ekki missa sjónar á og hverju á starfsemin í heild að taka mið af? Hlutverkið dregur fram sameiginlegan tilgang allra þeirra sem eiga að vera samstíga um að sinna varðveislu, aðgengi og miðlun menningararfsins, en eðlilega eru áherslur ólíkar á milli stofnana, líkt og birtist í lýsingu á þeirra lögbundna hlutverki.

> Skrá

Skrá menningararfinn með kerfisbundnum hætti, hvort sem það eru áþreifanlegir hlutir eins og fornminjar, nýleg verk af ýmsu tagi, kvikmyndir, skjöl, listaverk og bækur, eða óáþreifanlegur arfur eins og þekking á handverki eða alþýðulögum.

> Rannsaka

Rannsaka menningararfinn þannig að þekking sé kortlögð og greind, og ályktanir dregnar til nýsköpunar, varðveislu og miðlunar.

> Safna

Skilgreina hvað telst til menningararfs, safna og halda því til haga sem á að varðveita og hefur gildi til framtíðar.

> Varðveita

Varðveita menningararfinn á þann hátt sem best hentar í hverju tilviki, hvort heldur sem er á efnislegu eða stafrænu formi.

> Veita aðgengi

Huga vel að hinum mörgu hliðum aðgengis, s.s. aðgengi að ákveðnum stöðum og

hlutum, aðgengi að skráum og upplýsingum, aðgengi fræðasamfélagsins að rannsóknarefnivið og aðgengi að niðurstöðum rannsókna og skráninga.

> Miðla

Miðla upplýsingum og menningararfinum sjálfum út í samfélagið til að styrkja sjálfsmynd og auka skilning á að menningararfurinn er órjúfanlegur hluti af tilveru þjóðar.

III Stefnuáherslur

Stefnuáherslur skiptast í fjögur meginmarkmið; þær stoðir sem þurfa að vera fyrir hendi til að framtíðarsýnin rætist.

1. Sterkir innviðir

Sterkir innviðir skipta öllu máli og er þar átt við nokkra þætti. Söfnun og skráning er lykilþáttur þess sem á eftir kemur; rannsóknir, varðveisla og í kjölfarið aðgengi og miðlun. Hér er lagður grunnurinn sem allt annað byggir á og stefnan snýr að stórauðinni áherslu á þessa þætti. Samhliða verður lögð áhersla á að nýta nýsköpun á öllum sviðum sem verkfæri til að vernda menningararfinn og tryggja aðgengi að honum.

2. Tengsl menningar- og menntastofnana

Stórauð á áherslu á menningararfinn sem lifandi þátt í menntun, bæði sem viðfangsefni innan skóla og sem efnisþátt í verkefnum nemenda. Lykilatriðið er að gera þekkingu á menningararfinum að mikilvægum hluta af námskrám á öllum skólastigum og gera menningarstofnunum kleift að taka skipulega á móti skólafólki í sínum stofnunum.

3. Órjúfanlegur hluti af samfélaginu

Styrkja á menningararfinn sem órjúfanlegan hluta af íslensku samfélagi. Ímynd þeirra stofnana sem sinna

málefnum menningararfsins verður styrkt, mikilvægi lifandi menningararfs verður aukið og horft til stafrænnar tækni. Aukinn sýnileiki, s.s. í samfélags- og fjölmiðlum, er nauðsynlegur og eykur vitund um arfinn og þýðingu hans fyrir þjóðfélagið. Miðlun og aukið aðgengi hjálpar einnig til við að efla vitund og þekkingu um menningararfinn ásamt að hvetja til þátttöku almennings og áhugafólks um málefni menningararfsins.

4. Alþjóðasamhengi og áskoranir

Í nútímasamfélagi er mikilvægt að líta til alþjóðlegra tækifæra og áskorana, svo sem aukins flæðis fólks um heiminn og loftslagsbreytinga. Horft verður til menningararfleifðar í alþjóðasamhengi, m.a. í tengslum við skilgreind heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna.

IV Skipulagsáherslur

Skipulagsáherslur skiptast í fjögur meginmarkmið, en þau þurfa að vera til staðar til að styðja við stefnuáherslurnar og þar með þær forsendur sem þurfa að vera til staðar til að hrinda stefnunni í framkvæmd.

1. Samráð stofnana

Lykilatriðið er samstarf öflugra stofnana sem hafa skýrar markalínur sín á milli og sinna sínum hlutverkum.

Stofnanirnar mynda, með samráði og samtali sín á milli, öfluga heild um málefni menningararfsins í samræmi við áherslur stjórnvalda um samhenta stjórnsýslu. Skýr hlutverk og skýr verkaskipting leika lykilhlutverkið þar sem ráðuneytið er bakhjarl stofnana.

2. Samlegð og sóknarfæri

Þær stofnanir sem koma að varðveislu menningararfsins og aðgengi að honum á einn eða annan hátt munu nýta þau fjölmörgu tækifæri sem felast í að vinna saman á ýmsum sviðum, bæði í fagtengdri starfsemi sem og ýmiss konar stuðþjónustu sem nauðsynleg er í starfseminni, s.s. lögfræðiþjónustu og almannatengslum. Sömuleiðis eru tækifæri tengd samlegð í húsnaðis- og tæknimálum og ekki síður á sviði rafrænnar skráningar menningararfs, uppbyggingar og tengingar milli gagnagrunna, gátta og rafrænna lausna, sem nú tilheyra ólíkum stofnunum.

3. Gæði og greiningar

Efla á þætti í innra starfi menningararfsins sem snúa að skipulagningu og aga í vinnubrögðum, skýrum ferlum og auknum gæðum í starfseminni. Einnig er lögð áhersla á markvissari nýtingu á tölfræði og greiningum til að styrkja innra starf.

4. Aðkoma sveitarfélaga

Sveitarfélögin gegna mikilvægu hlutverki í verndun og varðveislu menningararfs. Efla á samspil við stjórnsýslu og skipulagsmál sveitarfélaga sem eru mikilvægur snertiflötur við menningararfinn. Einnig verður lögð áhersla á hlutverk sveitarfélaganna þegar kemur að mikilvægum þáttum eins og skólum, safnamálum og þátttöku heimafélks í verkefnum tengdum menningararfi og nærumhverfi.

V Forsendur öflugs starfs

Nokkrir þættir mynda forsendur öflugs starfs í tengslum við varðveislu menningararfsins og aðgengi að honum. Kalla má þessa þætti „aðgöngumiða að öflugu starfi“, þar sem þeir lýsa atriðum sem verða að vera fyrir hendi til að ná sem bestum árangri.

12

Þættirnir
eru:

- *Samstaða um hugtök og merkingar*
- *Menningararfur sem hluti af menningarstefnu*
- *Jákvætt viðhorf stjórnmálamanna*
- *Jákvæðni almennings*
- *Uppbyggileg afstaða og samhljómur*
- *Skýrt þjónustuhlutverk*
- *Skýr hópur hagsmunaaðila*
- *Vitund um hagrænt gildi*

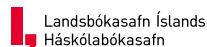

**Stýrihópur
um vinnslu
stefnunnar
var skipaður
eftirtöldum
aðilum:**

Kristínu Huld Sigurðardóttur, forstöðumanni Minjastofnunar Íslands, Gunnþóru Halldórsdóttur, verkefnastjóra hjá Kvikmyndasafni Íslands, Ingibjörgu Steinunni Sverrisdóttur, landsbókaverði, Hörpu Þórsdóttur, safnstjóra Listasafns Íslands, Hilmar J. Malmquist, forstöðumanni Náttúruminjasafns Íslands, Þóru Björk Ólafsdóttur, framkvæmdastjóra safnaráðs, Guðrúnu Nordal, forstöðumanni Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, Margréti Hallgrímsdóttur, þjóðminjaverði, Hrefnu Róbertsdóttur, þjóðskjalaverði og Rúnari Leifssyni, sérfræðingi í mennta- og menningarmálaráðuneyti. Auk stýrihópsins unnu að gerð stefnunnar Ásta Hermannsdóttir, verkefnastjóri hjá Minjastofnun Íslands, Þórður Sverrisson, ráðgjafi hjá Stratagem og Sigurjón Þórðarson, ráðgjafi hjá Stratagem.

Áhersla var á viðtækt samráð við vinnslu stefnunnar. Haldnir voru rýnifundir og tekin djúpvíðtöl til að heyra skoðanir fjölmargra hagsmunaaðila, meðal annars húsafriðunar- og fornminjanefnda, safnaráðs, fagsérfræðinga frá stofnunum stýrihópsins, sérfræðinga sem tengjast menningararfinum en standa utan stofnananna, svo sem aðila innan Háskóla Íslands og annarra ríkisstofnana, auk álitsgjafa. Auk þess var netkönnun send út á fjölmennan hóp hagsmunaaðila, meðal annars fagfélög á sviði menningararfs, minjaráð, áhugafólk- og félög, söfn af ýmsum toga, sveitarfélög, skóla og aðila úr menntageiranum, samtök listamanna, handverksfólk og svo mætti áfram telja.

Ábyrgðarmaður: Dr. Kristín Huld Sigurðardóttir, forstöðumaður Minjastofnunar Íslands. Ritstjóri: Ásta Hermannsdóttir. Hönnun: Hunang grafísk hönnun.
Ljósmyndir: Kvikmyndasafn Íslands, Landsbókasafn Íslands - Háskólabókasafn, Listasafn Íslands, Minjastofnun Íslands, Náttúruminjasafn Íslands, Stofnun Árna Magnússonar
í íslenskum fræðum, Þjóðminjasafn Íslands, Þjóðskjalasafn Íslands. Myndir á bls. 3 og 16 - Vigfús Birgisson. ISBN 978-9935-9576-1-0